

ביאורים

מהדורת אור עציון

³¹² **טעות שמינית** יש פסוקים מהם ניתן להבין כי ה' מכריח את האדם לפעול, אך כוונתם שהקב"ה מחדש סיבה בעולם, כלומר יוצר נסיבות חדשות במציאות, המביאות את האדם לעזוב את רצונו הקודם ולבחור בחירה חדשה. חידוש הנסיבות מתרחש בשלושה אופנים. האופן הראשון הוא ההצלה מהאויבים. הקב"ה מחדש מציאות בגללה בוחר המלך לפנות מתוכניתו להילחם בעם מסוים ולעשות מעשה אחר. על כך נאמר שה' גרם למלך לבחור בבחירתו זו, אך אין הכוונה שהכריחו לעשות כך, אלא שיצר מציאות המביאה אותו לבחור מסיבות שלו, להפסיק את המעשה הקודם ולבחור במעשה אחר.

³¹³ בפסוקים רבים מהם משמע שה' מכריח מלכים, זו היא המשמעות הנכונה, כמו שנאמר (דברי הימים א ה, כו): "ויער אלהי ישראל את רוח פול מלך אשור", וכן (עזרא א, א; דברי הימים ב לו, כב): "העיר ה' את כורש מלך פרס", וכן (דברי הימים ב כא, טז): "ויער ה' על יהורם", וכן (עזרא ו, כב): "כי שמחם ה' והסב לב מלך אשור עליהם", וכן (דברי הימים ב כה, ט): "ולא שמע אמציהו כי מהאלהים הוא", וכן (מלכים א יב, טו): "ולא שמע המלך אל העם כי היתה סיבה מעם ה'" - כמו שאמרנו, אין הכוונה כאן להכרח, אלא ה' חידש סיבה (מציאות) בעולם, והמלך החליט לשנות דעתו ורצונו.

³¹⁴ האופן השני, כשהאדם מבקש מה' שיתן לו מחשבה בהירה ושקט נפשי על מנת שיוכל להבין את התורה ולשומרה. יש שהבינו בפסוקים המדברים על כך, שהאדם מבקש מה' שיכוף אותו לעשות רצונו, אך כמו שבארנו, הבקשה היא שה' יכשיר את הנסיבות לכך. כך יש להבין את הפסוקים (תהילים כה, ד): "דרכי ה' הודיעני ואורחותיך למדני", "הורני ה' דרכך ונחני באורח מישור" (שם כז, יא), וכן (תהילים קיט, לז): "העבר עיני מראות שוא", וכן (דברי הימים ב ל, יב): "גם ביהודה היתה יד אלהים לתת להם לב אחד".

³¹⁵ האופן השלישי, כאשר ה' עושה אותות ומופתים הגורמים לאנשים להתחזק ולחזור בתשובה, כמו שאמר אליהו (מלכים א יח, לז): "ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' אלהים ואתה הסבת את ליבם אחורנית", אין הכוונה שהקב"ה כופה עליהם לדעת אותו, אלא שעל ידי המופתים שהקב"ה יעשה, בני ישראל יחזרו על פי בחירתם בתשובה. וכן (יחזקאל לו, כז): "ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו", גם כאן הכוונה היא שבני ישראל יחזרו אל ה' על ידי האותות שהוא יעשה.

³¹⁶ טעות נוספת המביאה להבנה שכביכול ה' כופה על האדם, נובעת מאי הבנה בסדר הפסוקים. לדוגמה (תהילים נא, ו): "לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך". הקורא את הפסוק יכול לטעות ולהבין, שדוד היה מוכרח לחטוא כדי שדבר ה' שנגזר עליו יתקיים, אך אין הדבר כן. המילים: "למען תצדק בדברך" מוסבות על פסוק קודם (נא, ד): "הרב כבסני מעווני ומחטאתי טהרני", כלומר דברי דוד: "למען תצדק בדברך" מוסבים להבטחת ה' לקבל את השבים אליו.

³¹⁷ באותו אופן יש להבין פסוק אחר (תהילים לד, יח): "צעקו וה' שמע, מכל צרותם הצילם", הפסוק לא מוסב על הפסוק הקודם (פסוק יז): "פני ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם", אלא על הפסוק שלפניו (טז): "עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שוועתם", כלומר ה' שומע אל הצדיקים הצועקים אליו ולא אל הרשעים.

³¹⁸ כאן נשלם העניין של הבחירה החופשית וההכרח, ואין לאדם החוטא תירוץ שה' מכריח אותו לחטוא או כל תירוץ אחר, ועל כך נאמר (איוב ד, יז): "האנוש מאלוה יצדק", לא יכולה להיות לאדם כל טענה ביחס ליושר משפטו של הקב"ה.

חידוש במציאות הגורם שינוי לאדם

³¹² **והשמיני** חידוש סבה, תהיה עם חידושה^ו בחירת האדם במעשה מן המעשים, וזה בא על שלשה ענינים, אחד מהם ההצלה מן האויבים, עד שיפנה האדם בעבור זה למעשה מן המעשים, ויאמרו כי המציל אותו מאויביו גרם לו זה על דרך העברה,³¹³ כפאשר אמר (דברי הימים א ה, כו): ויער אלהי ישראל את רוח פול מלך אשור. ועוד (דברי הימים ב לו, כב): העיר ה' את רוח כורש מלך פרס. ועוד (שם כא, טז): ויער ה' על יהורם. ועוד (עזרא ו, כב): כי שמחם ה' והסב לב מלך אשור, ועוד (דברי הימים ב כה, ט): ולא שמע אמציהו כי מהאלהים היא. ועוד (מלכים א יב, טו): ולא שמע המלך אל העם כי היתה סבה מעם ה'. כל זה בהצלה מן האויב ומן הנזק.³¹⁴ והשני זכות ההבנה וברור העצה בשוות המזג,^ו עד שיבין האדם שערי הדת והחכמה, ושומע זה יחשב כי הוא הכרח, והוא מה שפיתו (תהלים כה, ד): דרכיך ה' הודיעני ואורחותיך למדני, ועוד (שם כז, יא): הורני ה' דרכך ונחני באורח מישור. ועוד (שם קיט, לז): העבר עיני מראות שוא. ועוד (דברי הימים ב ל, יב): גם ביהודה היתה יד האלהים.³¹⁵ והשלישי אות מלאה^ו יחדשנה הבורא, ותהיה סבה להאמין עם רב, וישמענה השומע ויחשב כי פעל העם הכרח, כפאשר אמר אליהו (מלכים א יח, לז): ענני ה' ענני וידעו העם הזה, רצונו לומר כי האש כשתרד ותשרף העולה, תסב בה את לב העם אשר הוא אחורנית. ואין במאמר הסתר זולת ההא^ו שנאמר האחורנית. וכן בעת הישועה אשר אמר (יחזקאל לו, כז): ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו, איננו רוצה בזה דבר, כי אם הראות האותות והמופתים.

³¹⁶ **ואחר** אלה השמנה שרשים לא נשאר כי אם מה שהטעות בו מפני סדור הפסוק, באמרו (תהלים נא, ו): לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך, חשב השומע כי זה השב^ו אומר, כי הוא בעבור שיתקיים עליו מה שגזר בו אלהי, ואיננו שב^ו אמרו: "למען תצדק" על חטאתו, אך הוא שב על אמרו, ומחטאתי טהרני. הוא אמרו כפר לעונו עד שיתקיים מאמרך אשר אמרת וגזרת, כי מי שישב אליך תכפר לו,³¹⁷ וזה ממה שנוהג בלשון דוקה, כפאמרו (שם לד, יח): צעקו וה' שמע. אשר איננו שב על פני ה' בעשי רע, אכל הוא שב על עיני ה' אל צדיקים.³¹⁸ ועם אלה הבאורים יסתלקו כל הספקות אשר הם מזמנים ההכרח, וטענת בוראנו^ו שלמה על בראייו בעבודתו והמרותו, אין להם טענה עליו וכמו שאמר הכתוב (איוב ד, יז): האנוש מאלוה יצדק אם מעשהו יטהר גבר. וכאשר התקמו האותות המלאות ושלחות הנביאים.

תהיה עם חידושה וכו' - המציאות החדשה גורמת לכך שהאדם עושה פעולות שונות. **זכות וכו'** - כשמערכות הגוף מאוונות, יכולת ההבנה משתפרת. **אות מלאה** - נס ברור. **הסתר זולת ההא** - המילה "אחורנית" צריכה להתפרש כאילו כתוב 'אחורנית', שמשמעה שהם כרגע במצב זה. **השב** - החזרה בתשובה. **שב** - מכוון. **טענת בוראנו** - בתביעה האלוהית לעשיית רצון ה' אין בעייתיות.

למען תצדק בדברך